

№ 21 (566)
Чэрвень 2015 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

☞ **Асоба: акцёр, педагог, перакладчык Андрэй Каляда –** *стар. 3 і 7*

☞ **Дата: забытае 75-годдзе заканчэння савецка-фінскай вайны –** *стар. 4*

☞ **Рэгіён: спадчына Дзятлаўшчыны –** *стар. 5*

Непадалёк Прылукаў.
Пад час экспедыцыйнай паездкі
«Спадчына Пуслоўскіх»

Артыкул чытайце на стар. 5

Адноўім Будслаўскую святыню разам!

Аб рэспубліканскай акцыі па зборы пазабюджэтных сродкаў на рэстаўрацыю Будслаўскага касцёла бернардзінцаў Мядзельскага раёна

Грамадскае аб'яднанне «Беларускі фонд культуры» і Беларускі камітэт Міжнароднай Рады па помніках і мясцінах (ІКАМОС) выступілі з ініцыятывай правядзення рэспубліканскай акцыі «Адноўім Будслаўскую святыню разам» па зборы сродкаў на рэстаўрацыю Будслаўскага касцёла бернардзінцаў, што ў Мядзельскім раёне. З гэтай мэтай пры Беларускім фондзе культуры адкрыты спецыяльны рахунак, створаны каардынацыйны савет, які будзе апекавацца зборам і выдаткаваннем сродкаў, ходам рэстаўрацыйных работ.

Рэквізіты рахунка ў беларускіх рублях:
3015741330015 в ЦБУ № 539 г. Мінска ОАО «Белінвестбанк», код 739, Мінск, ул. Коллекторная, 11, БИК 153100739, УНП 100081886, ОКПО 37449864; с пометкой «На рэстаўрацыю Будслаўскага касцёла»; тел. бух. (+375 017) 283 28 24.

Грошы могуць пералічваць як прыватныя асобы, так і арганізацыі, установы, банкі, усе прыхільнікі захавання на беларускай зямлі выдатных помнікаў даўніны – пераканаўчых сведкаў майстравітасці нашых продкаў. **Імёны ахвяравальнікаў і назвы арганізацый будуць ушанаваныя на спецыяльнай памятнай дошцы ў Будслаўскім касцёле, а таксама змешчаныя на старонках «Краязнаўчай газеты».**

(Працяг тэмы – на стар. 3)

Фэст у Будславе
(фота пач. ХХ ст.)

На тым тыдні...

✓ 26 і 27 мая ў сталіцы адбылася III Міжнародная навуковая канферэнцыя «Беркаўскія чытанні. Кніжная культура ў кантэксце міжнародных кантактаў», заснаваная ў гонар Паўла Беркава (1896 – 1969), вядомага вучонага, літаратуразнаўцы, бібліяграфа, кнігазнаўцы, гісторыка літаратуры. Арганізатарамі традыцыйна сталі Цэнтральная навуковая бібліятэка імя Якуба Коласа НАН Беларусі, Музей «Замкавы комплекс «Мір»», Савет па кнігавяданні Міжнароднай асацыяцыі акадэміяў навук, Навуковы савет Расійскай акадэміі навук «Гісторыя сусветнай культуры».

✓ 27 мая прайшла чарговая «Літаратурная серада ў музеі Пётруся Броўкі», зладжаная сумесна з парталам Textura.by, гэтым разам пад назвай «Іншая планета». «Іншая планета» – гэта кожны аўтар, кожны творца, цэлы асобны сусвет. У імпрэзе ўзялі ўдзел Андрэй Дзічэнка і Вольга Злотнікава, Сяргей Календа і Андрэй Фаміцкі і спецыяльныя госці Надзя Дэлаланд і Барыс Куцяноў.

✓ 28 мая ў Мінску адбылася прэзентацыя ўнікальнага праекта «Belarus N», які прадставілі сетка аўтазаправачных станцыяў «Белоруснефть» і камунікацыйнае агенцтва «Група НЭФ». Яго мэта – павысіць прывабнасць Беларусі для турыстаў, зрабіць даступнымі для найбольшай колькасці людзей цікавыя мясціны нашай краіны, стварыць разнастайныя тэматычныя маршруты. «Разам мы хочам пераўтварыць «Невядо-

мую» цяпер Беларусь і прадставіць свету «Новую Беларусь», – так патлумачыў назву і мэту праекта намеснік генеральнага дырэктара «Белоруснефть» Сяргей Каморнікаў.

✓ 1 чэрвеня ў Музеі гісторыі горада Мінска ў межах праекта Беларускага дзіцячага фонду «Первая афіша» адкрылася **персанальная выстаўка стыпендыята фонду Кацярыны Віткоўскай «Мой мир – моя мечта»**, прымеркаваная да Міжнароднага дня абароны дзяцей.

К. Віткоўская вучыцца ў Бабруйскім мастацкім каледжы па спецыяльнасці мастакафарміцель. З васьмі гадоў дзяўчынка выхоўвалася ў дзіцячым доме сямейнага тыпу, куды трапіла з затрымкай развіцця. Але ўжо тады яна пачала цікавіцца маляваннем, яно дапамагала дзіцяці выказаць свае эмоцыі і настрой. Каця была ўдзельніцай дзіцячых рэспубліканскіх мастацкіх выставак да Міжнароднага дня абароны дзяцей, Дня маці, выставак-кірмашоў да свята Божага Нараджэння. Летась атрымала стыпендыю «Мы верым у цябе!» ад Міжнароднай асацыяцыі дзіцячых фондаў.

Сябры! Ідзе падпіска на «Краязнаўчую газету» на 2-ю палову 2015 года

падпіска індэкс:

індывідуальны – 63320 ведамасны – 633202

Мы памятаем

**Уноч на 25 мая ў далёкай Ялце развітаўся са све-
там Максім Багдановіч. Яму было ўсяго дваццаць
п'яць гадоў.**

Пакінуўшы радзіму зусім малым хлопчыкам, амаль усё жыццё паэт правёў на чужыне. Па сіле свайго таленту ён мог стаць ня-кепскім рускім пісьменнікам, але выбраў шлях служэння сваёй Бацькаўшчыне. Як прыйшоў М. Багдановіч да вытокаў беларушчыны, якую першую кніжку трымаў у руках? Яго бацька Адам Рыгоравіч згадваў, што першымі творамі, якія прачытаў будучы паэт, былі запісаныя са словаў яго бабкі Анэлі казкі.

25 мая, у Дзень памяці М. Багдановіча, у мінскім саборы Святых Пятра і Паўла адбылася памінальная служба, потым да помніка паэту былі ўскладзеныя кветкі. Увечары ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча прайшла імпрэза «Магія роднай мовы», пад час якой беларускія пісьменнікі распавялі пра тое, калі яны ўпершыню адчулі сілу роднай мовы праз друкаванае слова, якія першыя беларускія кніжкі трымалі ў руках.

Паводле інфармацыі арганізатараў

Ад рэдакцыі. На вялікі жаль, толькі дзве ружачкі нехта паклаў да мемарыяльнага месца былога дома ў Мінску, дзе нарадзіўся Максім. А да яго ж усяго 100 метраў ад помніка ў скверы опернага тэатра. Ніхто з тых, хто прыйшоў да помніка ў гэты дзень, не згадаў пра яшчэ адно святое для ўсіх беларусаў месца.

Зразумелым становіцца: іржа (задуманая аўтарамі), якая пакрывае сцяну памяці ў двары дома № 25 па вуліцы Максіма Багдановіча, на жаль, працягвае сваю разбуральную працу ў душах людзей.

Ці не прыйшоў час ачышчэння памяці ад іржы, а душы ад бяспамяцтва?

Фота Наталі КУПРЭВІЧ

Вяртанне Ваньковіча на радзіму

У красавіку і маі на Бярэзіншчыне адзначалася 215-годдзе з дня нараджэння мастака Валенція Ваньковіча. Яго імя ўвекавечанае ў назвах вуліцаў у Беразіно і аграгарадку Уша. Ва Ушанскай сельскай бібліятэцы пастаянна дзейнічае экспазіцыя рэпрадукцыяў карцінаў В. Ваньковіча.

15 мая адбыліся заключныя святочныя мерапрыемствы месячніка славы «Гонар зямлі бярэзінскай» у рамках акцыі «Вяртанне Ваньковіча на радзіму». У іх узялі ўдзел генеральны дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь Уладзімір Пракапцоў, дырэктар Музея «Дом Ваньковічаў». Культура і мастацтва першай паловы XIX ст.» Сяргей Вечар і навуковы супрацоўнік гэтай установы Наталля Сычова.

У Бярэзінскім доме культуры была прадстаўленая перасоўная экспазіцыя музея «Дом Ваньковічаў». Н. Сычова пазнаёміла бярэзінцаў са старажытным родам Ваньковічаў: ён вядомы з 1350 г. і даў свету каля 200 выбітных асобаў, іх фамільным гербам цягам стагоддзяў быў «Ліс».

Святаванне працягнулася ў вёсцы Калюжыца, дзе нарадзіўся мастак. Тут выхаванцы Бярэзінскай школы мастацтваў імя В. Ваньковіча наладзілі пленэр «Вандроўны пэндзаль», яны пісалі эцюды «Вясна на радзіме мастака». Каля памятнага знака на месцы маёнтка Ваньковічаў адбыўся святочны мітынг, шмат удзельнікаў сабраў маладзёжны веларабег. Шлях веласпедыстаў прайшоў праз вёску Калюжыца, усыпальніцу роду Ваньковічаў, вуліцу Ваньковіча ў аграгарадку Уша.

Скончылася мерапрыемства вечарынай «За гонар маем лічыць земляком», дзе жыхары аграгарадка і госці з райцэнтра і сталіцы ўбачылі слайд-прэзентацыю «Зорны сын зямлі беларускай», слухалі жывую класічную музыку і старадаўнія раманы ў выкананні выкладчыкаў Бярэзінскай школы мастацтваў імя В. Ваньковіча. Пад час імпрэзы адбылася прэзентацыя рамана-эсэ Яўгена Хвалея «Серабрыстыя таполі», прысвечанага мастаку.

*Тамара КРУТАЛЕВІЧ,
загадчыца аддзела маркетынгу
Бярэзінскай ЦБ*

І шведам прадставілі

26 мая Нацыянальны гістарычны музей Рэспублікі Беларусь адкрыў выставку, прысвечаную падзеям Першай сусветнай вайны, у Музеі Арміі (г. Стакгольм, Швецыя).

Выстаўка будзе працаваць у рамках 4-гадовай праграмы шведскага музея, які прадстаўляе сваю пляцоўку ўсім краінам, каб можна было расказаць пра гістарычную падзею стогадовай даўніны.

Унікальнасцю прадстаўлення беларускага погляду на гісторыю з'яўляецца спалучэнне ідэі гістарычнай выстаўкі і інтэрактыўнай экспазіцыі. Праект для шведскага музея падрыхтаваны сумесна з Цэнтрам фатаграфіі.

У Музеі Арміі прадстаўленыя копіі ўнікальных фотаздымкаў з фондаў НГМБ,

шасці іншых беларускіх музеяў, а таксама адной прыватнай калекцыі. Па фатаграфіях можна прасачыць стан звычайнага чалавека, які апынуўся ў эпіцэнтры сусветнай катастрофы. Кожны гля-

дач можа паставіць сябе на месца гэтага чалавека, мае магчымасць выбраць адзін фотаздымак і падзяліцца сваімі ўражаннямі ад убачанага, далучыўшыся такім чынам да глабальнага дыялогу аб вайне і яе наступствах.

Паводле паведамлення арганізатараў

Славянская спадчына: канферэнцыя ў Томску

У сярэдзіне мая па ініцыятыве Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, Томскага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта і Нацыянальна-культурнай аўтаноміі беларусаў Томскай вобласці адбылася Міжнародная навукова-практычная канферэнцыя «Захаванне славянскай гісторыка-культурнай спадчыны: вопыт, праблемы і перспектывы».

Ідэя правядзення канферэнцыі з'явілася пад час знаёмства з кіраўніком беларускай дыяспары Томскай вобласці Любоўю Адаскевіч, якая летась у складзе дэлегацыі прыехала ў Мінск на II Рэспубліканскі фестываль мастацтваў беларусаў свету. Дзякуючы дацэнтэ Таццяне Ганчаровай гэтую думку падхапілі на кафедры сусветнай гісторыі томскага ўніверсітэта. Вынікам стала сур'ёзнае навуковае мерапрыемства, якое аб'яднала больш за 50 навукоўцаў з Мінска, Томска, Новасібірска, Барнаула, Кемерава, Северска, Марыупаля, Вроцлава, Ерэвана. Беларусь прадстаўляў аўтар гэтых радкоў, Польшчу – былы Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Рэспублікі Польшча ў Рэспубліцы Беларусь, супрацоўнік Дэпартаменту грамадскай і культурнай дыпламатыі Міністэрства замежных спраў Польшчы Марыуш Машкевіч, Генеральны Консул Рэспублікі Польшча ў Іркуцку Марэк Зялінскі, дырэктар Польскага культурнага цэнтра ў Маскве Дарыуш Кляхоўскі ды іншыя.

На канферэнцыі абмяркоўваліся наступныя пытанні: вопыт адраджэння і захавання гісторыка-культурнай спадчыны славянаў, асаблівасці рэпрэзентацыі і трансляцыі матэрыяльнай і нематэрыяльнай гісторыка-культурнай спадчыны славянскіх народаў, асаблівасці функцыянавання дыяспараў славянскіх народаў у сучасным свеце, праблемы захавання нацыянальнай ідэнтычнасці славянаў ды інш. Тэмы дакладаў былі самымі рознымі: ад раз-

гляду феномена славянскай кнігі, праблемаў трансляцыі песеннага фальклору перасяленцаў, вясельнай абраднасці і тэхналогіяў сельскагаспадарчай вытворчасці да інавацыйных тэхналогіяў турыстычнай дзейнасці.

Варта сказаць, што на базе гісторыка-філалагічнага факультэта ТДПУ адкрыты Цэнтр руска-польскай мовы – прадстаўніцтва Вроцлаўскага ўніверсітэта (Польшча). Студэнты, якія засвоілі праграму адпаведнай лінгвістычнай падрыхтоўкі, могуць стажыравацца або працягнуць навучанне ў Польшчы па магістарскай праграме двайных дыпламаў «Лінгвакультуралогія». Часта праводзяцца выязныя археалагічныя, фальклорныя і дыялекталагічныя практыкі ў розных рэгіёнах Расіі.

Знаёмства з дзейнасцю факультэта культуры і мастацтваў ды гісторыка-філалагічна-

га факультэта пакінула прыемнае ўражанне, як і гутаркі з іх дэканамі Таццянай Галкінай і Кацярынай Каюмавай. Яны паказалі свае бібліятэчныя зборы, галерэі, музеі, майстэрні і выставачныя калекцыі, сабраныя студэнтамі і педагогамі пад час экспедыцыяў. Паміж факультэтам культуралогіі і сацыякультурнай дзейнасці БДУКМ і гісторыка-філалагічным факультэтам ТДПУ падпісаны Мемарандум аб супрацоўніцтве.

Удзельнікі канферэнцыі наведалі таксама гістарычныя мясціны і ўстановы культуры, напрыклад, Першы музей славянскай міфалогіі, які называюць месцам павышэння кваліфікацыі музейных экскурсаводаў, а таксама помнікі драўлянага дойлідства, незвычайны тэатр лялек Уладзіміра Захарова «Два плюс Ку».

Павел САПОЦЬКА, выкладчык кафедры міжкультурных камунікацыяў БДУКМ

3 прадстаўнікі беларускай дыяспары ў Томску

Фота Галіны ГРОШАВАЙ (г. Томск)

Творца ў трох асобах

Суседзяў не выбіраюць. Імі надзяляе чалавека лёс. Калі нашая сям'я пераехала ў новую кватэру, у тым доме ўжо асталаўся Андрэй Каляда. Нечакана і абрадавана сустраліся мы на падворку. Нечакана – бо не бачыліся, як кажучы, сто гадоў...

Мы пазнаёміліся (але пасля сустрэчаліся рэдка) яшчэ ў канцы 60-х – пачатку 70-х гг. мінулага стагоддзя, калі малады імпазантны педагог, які тады працаваў на кафедры беларускага мовазнаўства пад кіраўніцтвам знакамітага прафесара Фёдара Янкоўскага, узначалваў літаратурны студэнцкі тэатр «Жывое слова». Той тэатр быў любімым дзецішчам Фёдара Міхайлавіча, ён яго спарадзіў і ўзгадоўваў у складаных часах «зліцця нацыяў», калі беларускай жывой мове быў нака-

наваны лёс «мёртвай латыні» (Р. Барадулін). Сама назва студэнцкага тэатра, якая шчыра і прафесійна прапагандавала слова Янкі Купалы і Якуба Коласа, Максіма Багдановіча і Максіма Танка, Янкі Брыля, Івана Мележа, Васіля Быкава, Уладзіміра Караткевіча і многіх іншых выдатных пісьменнікаў, захавальнікаў і гранільшчыкаў жывой беларускай мовы, прырочыла тэорыі і практыцы русіфікацыі, што прыхоўвалася тады пад покрывам «інтэрнацыяналізму». Вядома, прафесар Янкоўскі, былы партызанскі раз-

Дом у Навагрудку (на прыэднім плане), дзе А. Каляда пражыў 19 гадоў

ведчык, мудры педагог, не мог даручыць кіраваць такой моўна-літаратурнай суполкай абы каму. І выбар яго выпаў на тагачаснага актёра Купалаўскага тэатра Андрэя Каляду, які сёлета 3 чэрвеня адзначае сваё 75-годдзе (нарадзіўся ў вёсцы Панямонь на Навагрудчыне).

Несумненна, паважаны прафесар, тэатралюб, пры-

хільнік Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Янкі Купалы, неаднойчы бачыў на тэатральнай сцэне актёрскія мажлівасці А. Каляды, які стаў працаваць у тэатры адразу пасля заканчэння Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута (БДТМІ; 1962 г., курс Канстанціна

Саннікава). А выконваў ён тады даволі складаныя ролі ў розных спектаклях: Эдгара Марка («Тысяча франкаў у нагароды» В. Гюго), Краўза («Рускія людзі» К. Сіманова), Блазна («Канец – справа вянец» У. Шэкспіра), Хоні («Людзі на балоце» паводле І. Мележа) і інш. Мяркую, што Янкоўскаму кінуліся ў вочы не так актёрскія, як вымаўленчыя, арфаэпічныя здольнасці маладога актёра, яго выразнае, мяккае, дакладнае, тыповае беларускае маўленне, што тады, нават у тэатры, сустракалася не часта. І ён угаварыў актёра перайсці ў 1966 г. на працу ў тагачасны Беларускі дзяржаўны педагагічны інстытут імя Максіма Горкага (сёння – Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка, БДПУ). Угаварыў з яго рознымі паяднанцямі яго прыроднымі і набытымі пад час вучобы ў тэатральным інстытуце актёрскія здольнасці з новымі – педагагічнымі.

(Заканчэнне на стар. 7)

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Рэстаўрацыі патрабуюць старажытны алтар, ікона Маці Божай, орган і іншыя складнікі Будслаўскага касцёла бернардынцаў. Аднаўленне мастацкіх і эстэтычных вартасцяў касцёла, удзел у гэтай справе шырокай грамадскай аўдыторыі будзе спрыяць пашырэнню ведаў пра касцёл і цудатворны абраз Божай Маці Будслаўскай, зацікаўленасці ў наведванні святыні, у правядзенні пілігрымак у Будслаў. А стварэнне і ўдасканаленне адпаведнай інфраструктуры дапаможа прывабіць беларускіх і замежных турыстаў, створыць для іх неабходныя ўмовы побыту.

Адноім Будслаўскую святыню разам!

Аб рэспубліканскай акцыі па зборы пазабюджэтных сродкаў на рэстаўрацыю Будслаўскага касцёла бернардынцаў Мядзельскага раёна

мае намер спрыяць пашырэнню гэтай дабрачыннай акцыі. Да яе прапаганды далучыцца і пастаянны прадстаўнік Беларусі пра ЮНЕСКА Павел Латушка. Гэта надае акцыі асабліваю значнасць,

слаўская ікона Маці Божай у 1996 годзе абвешчана Папам Рымскім Янам Паўлам II апякункай Беларусі. А 2 ліпеня 1998 года цудатворны абраз Маці Божай быў каранаваны папскімі каронамі.

Усё гэта дае падставы сцвярджаць, што сёння ў Будславе, які ў 2004 годзе адзначыў сваё 500-годдзе, існуе шанаваны не толькі ў нашай краіне, але і далёка за яе межамі адзіны ў Беларусі **Нацыянальны санктуарый Маці Божай Будслаўскай**. Пра гэта сведчыць і штогадовы фэст, прысвечаны цудатворнаму абразу Маці Божай, які традыцыйна праводзіцца ў Будславе і збірае некалькі дзясяткаў тысяч вернікаў з Беларусі і замежных краін. У 2014 годзе, напрыклад, колькасць пілігрымаў складала каля 30 тысяч. Сёлета фэст адбудзецца 3 – 4 ліпеня.

Будынак Будслаўскай базілікі складаецца з дзвюх частак: старога касцёла (сёння гэта капліца), пабудаванага ў 1633 – 1643 гадах, і новага, узведзенага ў 1767 – 1783 гадах. Да гэтага існаваў драўляны касцёл, пабудаваны махамі ў 1591 годзе. У старым касцёле знаходзіцца арыгінальны разьбяны драўляны алтар эпохі ранняга барока з фігурамі святых, створаны ў 1643 –

1651 гадах спецыяльна для цудатворнага абраз Маці Божай. Кампазіцыя алтара, як сведчаць даследчыкі, не мае аналагаў у сакральнай архітэктуры Літвы і Польшчы.

Цудатворны алейны абраз Маці Божай памерам 72 x 65 см, як сведчыць хроніка, быў у 1598 годзе падарваны ў Рыме Папам Кліментам VIII мінскаму ваяводу Яну Пацу, а пасля ягонай смерці перададзены ў 1613 годзе Будслаўскаму касцёлу. Менавіта для гэтага абраз і быў збудаваны ўнікальны алтар са скульптурамі святых. У 2013 годзе на дзяржаўным і касцельным узроўнях з удзелам Папскага Легата Жана Луі Тарана адзначалася 400-годдзе яўлення абраз. Былі выдадзены памятная манета і паштовая марка. На сценах касцёла да нашых дзён захаваліся ўнікальныя роспісы на тэмы цудаў абраз Маці Божай. Усяго маецца восем сюжэтаў, якія з'яўляюцца выдатнымі помнікамі ранняга класіцызму.

28 мая адбылася прэс-канферэнцыя ініцыятараў рэспубліканскай акцыі з удзелам арцыбіскупа Тадэвуша Кандрусевіча, старшыні ГА «Беларускі фонд культуры» Уладзіміра Гілепа, намеснікаў старшыні фонду Анатоля Бутэвіча, Тадэуша Стружэцкага. На прэс-канферэнцыі прысутнічалі і выступілі ў падтрымку акцыі начальнік упраўлення па ахове гісторыка-культурнай спадчыны і рэстаўрацыі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Ігар Чарняўскі, кусташ Будслаўскага санктуарыя Віктар Бурлака, прадстаўнікі Мядзельскага райвыканкама і бізнес-супольнасці Беларусі.

*Наш карэспандэнт
Фота Наталі КУПЭВІЧ*

У. Гілеп, А. Бутэвіч, І. Пазняк, І. Чарняўскі

Ход рэспубліканскай дабрачыннай акцыі па зборы сродкаў і правядзенні рэстаўрацыі будзе пастаянна асвятляць «Краязнаўчая газета», газета «Звязда» выступае інфармацыйным партнёрам. Сваё бласлаўленне праекту выказаў Мітрапаліт Мінска-Магілёўскі арцыбіскуп Тадэвуш Кандрусевіч, падтрымаў кусташ Нацыянальнага санктуарыя ў Будславе айцец Віктар Бурлака.

Ініцыятыву Беларускага фонду культуры і Беларускага камітэта Міжнароднай Рады па помніках і мясцінах (ІКАМОС) сваім рашэннем падтрымала Нацыянальная камісія Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА, якая

тым больш, што **Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь падтрымала правядзенне акцыі, а таксама прапанавала ўнесці Будслаўскі фэст, прысвечаны святкаванню ў гонар Будслаўскай Божай Маці, у Спіс нематэрыяльнай культурнай спадчыны ЮНЕСКА.**

Сам комплекс былога кляштара бернардынцаў, а таксама дэкаратыўнае аздабленне касцёла: галоўны і бакавыя алтары, роспісы ўнесены ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў Рэспублікі Беларусь як помнік першай катэгорыі (шыфр 613В000420). У 1994 годзе Будслаўскаму касцёлу нададзены тытул Базілікі Меншай. Буд-

А. Новікава, В. Бурлака, Т. Стружэцкі, Т. Кандрусевіч

Надзея вярнуцца

Праглядаючы сямейны архіў, я знайшоў пажоўклы ад часу ліст. Спачатку кінулася ў вочы дата ў левым верхнім кутку: 1 красавіка 1941 года. Акуратна разгортваю стары, складзены ў чатыры столкі аркуш, старанна спісаны фіялетавымі чарніламі:

«Здравствуй, моя дороженькая, миленькая, любенькая Оленька. Сегодня я от тебя получил долгожданное письмо, за которое сердечно благодарю и на которое сию минуту даю ответ...».

Кожны радок зачароўваў усё больш, а бабуля распавяла мне рамантычную і адначасова сумную гісторыю кахання герояў гэтага ліста.

Вольга і Пётр пазнаёміліся ва Ушачах у 1938 годзе. Гэта было каханне з першага позірку, з першай сустрэчы. Пачуцці былі моцнымі, і ў хуткім часе пара сыграла вяселле. На наступны год у сям'і з'явілася дачка Валя. Аднак клапаціцца пра яе давялося толькі Вользе: Пятра прызвалі ў армію. Якімі доўгачаканымі і каштоўнымі сталі лісты адно да аднаго!

«Дней десять не получал от тебя письма. Я очень и очень беспокоился о тебе и волновался. Моя душа как бы предчувствовала что-то неприятное. Оказывается, так и есть: ты была больна...».

Адзін ліст, але як шмат у ім сказана! Дык вось якое яно, сапраўднае каханне! Гэта здольнасць растварыцца ў дарагім табе чалавеку, адчуваць яго нават на адлегласці, неабходнасць быць побач, нягледзячы ні на якія перашкоды...

«Очень хотелось побыть дома, хотя бы один день. Ведь пока я сам, своими глазами, не смогу увидеть тебя и узнать о твоём состоянии здоровья и о том, как ты поправляешься, дотудова я буду волноваться и беспокоиться. А это для меня очень трудный и мучительный акт. Пока я не узнаю о твоём здоровье, дотудова у

меня не будет душа на месте и дотудова мне ничего не будет идти в голову, ничто не будет идти на ум. Вообще для меня это время будет тогда не жизнью, а трудным, тяжёлым, мучительным существованием. Дороженькая Оленька! Моё золотце! О, если бы была бы хотя бы малейшая возможность, я бы сквозь ночи пешком пришёл к тебе, но узнал бы о твоём здоровье...».

Пётр, безумоўна, разлічваў вярнуцца. Ён прадумаў нават, як можна звязацца адно з адным на выпадак іх пераезду:

«...Есть надея скоро прибыть домой. Миленькая моя Оленька, я ещё всё на старом. Много буду здесь или немного?.. Трудно ответить на этот вопрос. Но ещё пока пиши на старый адрес... Любенькая моя, дороженькая Оленька, на случай, если я быстро уеду отсюда и ты также можешь переместиться, то адреса условимся сообщать один одному через маму (Витебск).

На этом до свидания. Желаю быстрее поправления... Целую тебя крепко-крепко и сладко. Твой Петя».

Лёс аказаўся непрыхільным: гэта быў апошні пацалунак Пятра Вользе... Лісты больш не прыходзілі ні на стары адрас, ні ў Віцебск. Вольга

пераехала ў Мазалава, бліжэй да маці.

У 1945 годзе Вользе Васільеўне прыйшло паведамленне аб тым, што яе муж Пётр Антонавіч Струнчанка прапаў без вестак. Усе спробы знайсці яго, даведацца пра ягоны лёс аказаліся безвыніковымі. Але сэрца верыла ў лепшае, яно не магло згадзіцца з такой недарэчнасцю. Немагчыма было ўявіць, што цэлыя чатыры гады Пётр мог маўчаць, не знайшоў спосабу даслаць вестачку.

На працягу ўсяго жыцця Вольга Васільеўна была вернай Пятру. Так і застаўся ён для яе адзіным мужам, лістамі і фотаздымкамі якога яна вельмі даражыла. Захаваліся нават гальштук і пара шкарпэтак, купленыя ў падарунак. А перад смерцю Вольга папрасіла пахаваць сябе з медальёнам на грудзях. Медальён у форме сэрца аб'яднаў іх назаўсёды.

Цыганка наважыла, што весткі аб Пятры прыйдуць за надта позна: нікога з родных не застанеца. Збольшага прадказанне збылося. Мінула больш за пятнаццаць гадоў, як не стала Вольгі Васільеўны. Няма і дачкі Валянціны – яна патанула пасля заканчэння школы. У Пятра Антонавіча з блізкіх сваякоў засталася адна пляменніца.

У маіх сілах захаваць памяць аб вялікім каханні і вернасці. Я паспрабую зноў вярнуцца ў архівы, бо з кожным днём у іх з'яўляецца ўсё больш і больш звестак аб загінулых. Магчыма, мне пашанцуе, і я змагу ажыццявіць надзею вярнуцца.

Андрэй СТРУНЧАНКА, вядучы метадыст Віцебскага абласнога метадычнага цэнтру народнай творчасці

75 гадоў таму, 13 сакавіка 1940 года, завяршылася савецка-фінская вайна, якая забрала жыцці і многіх беларусаў. У гэты трагічны спіс трапіў і ўрадженец Дзяржынскага раёна, пазней жыхар Жлобіна Канстанцін Вайцяхоўскі (1904 – 1940). Жыццёвы шлях яго склаў усяго 36 гадоў. Але гэтыя гады былі напоўнены многімі падзеямі.

Салдат, пісьменнік, мастак

Нарадзіўся Канстанцін Георгіевіч у сялянскай сям'і. У канцы 1920-х гадоў апынуўся на вайскавай службе, быў старшыняй. У 1929 годзе яго вайсковая часць знаходзілася на манеўрах пад Жлобінам. Тут Канстанцін і пазнаёміўся з мясцовай 18-гадовай прыгожай дзяўчынай Анастасіяй. Маладыя людзі пакахалі адно аднаго і хутка пажаніліся. Жыццё вырашылі ў Жлобіне, дзе Канстанцін працягнуў службу па ваенным ведамстве.

– Жыццё тады было цяжкім, – успамінала 90-гадовая Анастасія Мікітаўна (запіс размовы зроблены аўтарам у 2001 годзе). – Але мы былі маладыя і шчаслівыя. Да таго ў нас ужо раслі дзве дачкі: Вольга (нарадзілася ў 1931 годзе) і Людміла (1933 года нараджэння)...

Мая суразмоўніца таксама нагадала, што яе «чалавек» (муж) быў вельмі таленавіты. Мог кіраваць людзьмі, добра маляваў, валодаў мастацкім словам. Канстанцін нават напісаў кнігу пра калектывізацыю, якую назваў «Нечыстый». Але рукапіс твора быў страчаны пад час вайны. Тады ж зніклі і дзённікі, якія Канстанцін вёў у 1930-я гады.

Талант мастака спатрэбіўся Канстанціну ў 1938 – 1939 гадах, калі яго за перапіску са сваім стрыечным братам, які аказаўся «ворагам народа», звольнілі са службы, забралі жыллё і наогул пазбавілі сродкаў існавання. Тады ён прадаваў свае карціны, якія хутка раскупляліся.

У 1939 годзе К. Вайцяхоўскага зноў мабілізавалі ў армію. Савецкі Саюз знаходзіўся ў чаканні вялікай вайны. Але да яе пачатку здарылася некалькі «малых» войнаў. У дзвюх з іх удзельнічаў герой нашага апавядання. Спачатку гэта быў вызваленчы паход у Заходнюю Беларусь у верасні 1939 года. А ў лістападзе пачалася савецка-фінская вайна.

Каля трох месяцаў знаходзіўся на фронце К. Вай-

цяхоўскі. Тут праявілася яго здольнасць кіраваць людзьмі. Яму, радавому, не раз даводзілася весці ў атаку сваіх таварышаў, бо камандзіры часта гінулі.

Канстанціну, як былому вайскоўцу, прапаноўвалі месца ў штабе. Але ён вырашыў застацца на перадавой. Дажыў да 12 сакавіка 1940 года, калі ў Маскве быў падпісаны савецка-фінляндскі мірны дагавор. Згодна з гэтым дакументам баі павінны былі скончыцца 13 сакавіка ў 12 гадзінаў. Як сказаў Анастасіі Мікітаўне адзін з саслужыўцаў яе мужа, у той самы дзень, 13 сакавіка, Канстанцін сядзеў на пні і нешта пісаў у франтавым дзённіку (таксама не захаваўся). І тут нечакана побач з ім разарваўся снарад, які быў выпушчаны сваімі ж артылерыстамі ў бок варожых акупаў. Здарыўся трагічны недалёт...

...У кнізе «Памяць: Гіст.-дакументальная хроніка Жлобіна і Жлобінскага раёна» на старонцы 109 коротка згадваецца пра К. Вайцяхоўскага, але з памылкай у напісанні яго прозвішча: «Вайцяхоўскі». Памылкова названы і год яго гібелі: «1939».

Мікалай ШУКАНАЎ, крязнаўца, г. Жлобін

Дзісна

*...Дзвіна пад берагам віруе,
Сады аздобіла вясна,
Нічога ў неба не прашу я –
Зямны ёсць рай – мая Дзісна.
(«Мой рай»)*

*Дзе ціха зліваюцца воды Дзісёнкі
З магутнаю хваляй*

*Заходняй Дзвіны,
Мой горад маленькі радзімай
старонкі,
Усё ж выжыў з апошняй вайны.*

*Тут з шумам праносяцца
тоўстыя крыгі,
Калі падступае вясна.*

*Крыштальныя воды
для велічнай Рыгі
Шле ў падарунак Дзісна.*

*Мой горад меў герб, магдэбургскае права.
Ён рос, прыгажэў, бы вясна...
Хоць войны накатвалі чорнай наваляй,
Стаяла стагоддзі Дзісна.*

*Палегла тут вояў крывіцкіх нямала,
Каб гораду гонар і волю вярнуць,
Дык будзем жа мы шанаваць нашу славу,
Той памяці хвалі з вадой не сплывуць.*

*Генадзь ДЗЯМЕШКА,
г. Дзісна*

Каб абудзіць цікавасць да гераічнага мінулага беларускага народа, выхаваць пачуццё гонару за сваю Радзіму, прышчапіць любоў да свайго краю, нацыянальных традыцыяў і гісторыка-культурнай спадчыны, супрацоўнікі Казлоўшчынскай гарпасялковай бібліятэкі распрацавалі і праводзяць адпаведныя мерапрыемствы па розных накірунках. Спынімся тут на некаторых.

Гісторыка-краязнаўчыя мерапрыемствы маюць на мэце вывучэнне роднага краю, нашай Бацькаўшчыны і мовы, знаёмства з пісьменнікамі, паэтамі і грамадскімі дзеячамі, ушанаванне іх юбілеяў. У бібліятэцы выдзелены краязнаўчы фонд «Зямля бацькоў – жыцця крыніца», дзе падабраныя матэрыялы пра наш пасёлак, раён і вобласць. Складаецца краязнаўчая картачка артыкулаў з мясцовых газетаў, аформлены альбом «Зямля, дзе пачаўся твой лёс» (гісторыя пасёлка), выданыя буклеты пра нашых паэтаў Г. Аблажэй, Г. Лішык, Л. Сіняк.

На краязнаўчы турнір «Край мой, адзіны ў свеце» мы запрасілі наведнікаў школьнага летніка, іх кіраўніка і Аксану Яфімік, настаўніцу геаграфіі, загадчыцу школьнага музея. Дзеці шмат даве-

Бібліятка – асяродак нацыянальнай культуры

Нам жыць на Дзятлаўшчыне

даліся пра гісторыю свайго пасёлка і яго вядомых людзей, а потым паспаборнічалі ў ведах пра родны край.

Імпрэза «З любоўю да роднага слова» была прымеркаваная да Міжнароднага дня роднай мовы, у ёй удзельнічалі вучні 5-га класа. Гаворка ішла пра песні і казкі, легенды і паданні, жарты і загадкі роднага краю, ладзіўся конкурс на лепшую прыказку і прымаўку, конкурс «Лепшы знаўца казак».

Літаратурна-музычная гадзіна «Аб чым шумелі сосны» была прысвечаная 90-годдзю з дня нараджэння Івана Навуменкі. На мерапрыемстве прысутнічалі навучэнцы ліцэя, якія даведліся пра жыццёвы і творчы шлях пісьменніка, яго ваенную прозу.

Шмат мерапрыемстваў ладзіць бібліятэка ў рэчышчы ваенна-патрыятычнага выхавання, сёлета яны прымеркаваныя да

70-годдзя Вялікай Пермогі. Так, мы ўдзельнічаем у бібліятэчнай мэтавай праграме «Памяць Перамогі». Былі выданыя буклеты аб мясцовых ветэранах І. Зелянеўскім, А. Савельвай, створаная памятка «Назаўжды ў памяці» пра Ганну Вільчанка, вязніцу канцэнтрацыйнага лагера ў Азарычах. У маі пачалася акцыя «Фота з сямейнага альбома ветэрана».

Да фестывалю ваеннай кнігі «На вайне і пра вайну» ў бібліятэцы адкрылася выстаўка «Перажытае – незабытае», дзе прадстаўлены кнігі, часопісы, альбомы, буклеты і іншыя матэрыялы на ваенную тэму. Адбылася сустрэча з Г. Вільчанка, на якую запрасілі вучняў 11-га класа. Вядучыя расказвалі пра лагера смерці, што дзейнічалі ў Беларусі і іншых краінах, а Ганна Рыгораўна падзялілася ўспамінамі пра той цяжкі час.

Пры бібліятэцы створанае аматарскае аб'яднанне «Патрыёт». У лютым прайшло пер-

шае пасяджэнне, прысвечанае Дню памяці воінаў-інтэрнацыяналістаў. Размова вялася пра нашых землякоў-«афганцаў» Дзмітрыя Лазовіка, Аляксандра Шылава, Дзмітрыя Грыба, Аляксандра Туровіча. Да Дня Перамогі з удзелам аб'яднання была праведзеная вечарына-партрэт «Белыя анёлы ў пекле вайны» пра франтавую медсястру Аляксандру Савельеву.

Праводзяцца таксама сустрэчы, імпрэзы па грамадзянска-патрыятычным выхаванні, фестывалі, прысвечаныя мастацкай літаратуры, інфармацыйныя гадзіны ды іншыя мерапрыемствы. Чалавек, які любіць зямлю, дзе нарадзіўся, павяжае свой край, робіцца моцным і мудрым. Важкім складнікам патрыятычнага выхавання з'яўляецца якраз краязнаўчы аспект. Бібліятэкі знаёмяць чытачоў з багатай гісторыяй роднага краю, яго культурай, традыцыямі, вядомымі людзьмі, развіваюць цікавасць да духоўнасці радзіннага кутка.

*Людміла ХІЛІМОНЧЫК,
загадчыца
Казлоўшчынскай
гарпасялковай бібліятэкі,
Дзятлаўскі раён*

Жыццё віруе ў Прылуках

У Мінскім раёне ёсць вельмі цікавыя і маляўнічыя мясціны, адна з іх – вёска (а цяпер аграгарадок) Прылука побач з ракой Пціч. Некалі праз Прылуку праходзіў стары шлях з Мінска на Наваградак, да нашага часу захаваліся каменныя пабудовы прылуцкай сядзібы XVIII – XIX стст., парк і палац.

У сярэдзіне 2002 г. у Прылуцкім цэнтры народнай творчасці з'явілася народнае гісторыка-краязнаўчае аб'яднанне «Прылуцкая спадчына», створанае на аснове грамадскага савета, што дзейнічаў пры музеі Беларускага навукова-даследчага інстытута аховы раслінаў у пачатку 2001 г. Цяпер у аб'яднанні працуюць краязнаўцы, гісторыкі, журналісты, біёлагі, настаўнікі – усяго каля 30 чалавек. Сярод іх Леанід Акаловіч, Анатоль Валахановіч, Ігар Гатальскі, Інэса Кароль, Алег Масліеў, Маргарыта Данчанка, Бярнарда Іванова, Галіна Гаварун, Уладзімір Осіпаў, Алеся Дайгун і іншыя.

Аб'яднанне актыўна супрацоўнічае з Прылуцкай сярэдняй школай, Станькаўскай сярэдняй школай імя Марата Казея ды іншымі арганізацыямі і ўстановамі. За гэты час была вывучаная і напісаная змястоўная 500-гадовая гісторыя нашых мясцінаў, некаторыя матэрыялы перададзены ў Дзяржынскі архіў кінафотафонадакументаў, у Нацыянальны гістарычны музей Рэспублікі Беларусь, Дом-музей Ваньковічаў. У 2005 г. у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі пры ўдзеле нашага аб'яднання былі арганізаваныя выстаўкі і праведзеная Міжнародная канферэнцыя да 180-годдзя з дня нараджэння Эмерыка фон Гутэн-Чапскага «Жыццё Айчыне, гонар нікому». Па яе выніках пры падтрымцы Польшкага Інстытута ў Мінску і Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь выйшаў зборнік з аднайменнай назвай, дзе змешчаныя матэрыялы пра знакамітых прадстаўнікоў роду фон Гутэн-Чапскіх і гісторыю прылуцкай і станькаўскай сядзібаў. Шмат мерапрыемстваў, прысвечаных гісторыі нашай вёскі і ўладальнікам прылуцкай сядзібы, – Агінскім, Ашторпам, Горватам, Гутэн-Чапскім – прайшло ў цэнтры народнай творчасці.

Асабліва ўважліва была вывучаная багатая гісторыя Прылукаў у XX ст., на

падставе сабраных дакументаў былі праведзеныя канферэнцыя і вечарыны,

Сябры «Прылуцкай спадчыны»

прысвечаныя знакамітым асобам і падзеям: пра першы беларускі мастацкі фільм «Лясная быль», што здымаўся ў гэтых мясцінах, мастакоў Напалеона Орду, які маляваў Прылуцкі палац у 1876 г., і Зянона Паўлоўскага (1917 – 1977) – ён нарадзіўся ў Прылуках і быў вельмі добрым партрэтчыстам, а таксама з'яўляўся арганізатарам першай беларускай мастацкай выстаўкі ў Трацякоўскай галерэі ў Маскве (1944). Цікавасць у жыхароў выклікала вечарына «Калі мы былі маладыя», прысвечаная навуковым супрацоўнікам Беларускага навукова-даследчага інстытута аховы раслінаў, чый навуковы шлях па-

чаўся пасля стварэння ўстановы ў 1971 г. і ў часы росквіту ў апошняй чвэрці XX ст.

Летась быў арганізаваны навуковы семінар «Спадчына роду Гутэн-Чапскіх». На семінары прысутнічалі Матэвуш Возьняк, кіраўнік філіяла Кракаўскага нацыянальнага музея імя Эмерыка Чапскага, і нашчадак Караля Чапскага Эдуарда дэ Аранда Гадлеўскі. У кастрычніку 2014 г. па запрашэнні Кракаўскага нацыянальнага музея была арганізаваная экспедыцыйная паездка членаў «Прылуцкай спадчыны» ў музей імя Эмерыка фон Гутэн-Чапскага, дзе можна было пазнаёміцца з багатымі калекцыямі, у тым ліку і нумізматычнымі, вывезенымі ўладальнікам з Беларусі ў 1894 г.

Мы ж працягваем адшукваць раней невядомыя факты з гісторыі краю і папайняць імі скарбонку нашай спадчыны.

*Алеся ДАЙГУН,
кіраўнік народнага
гісторыка-краязнаўчага
аматарскага аб'яднання
«Прылуцкая спадчына»
Інэса КАРОЛЬ,
старшыня Савета народнага
гісторыка-краязнаўчага
аматарскага аб'яднання
«Прылуцкая спадчына»*

Васіль Васільевіч ІЗМАЙЛАЎ, будучы протаіерэй Васіль, нарадзіўся 4 чэрвеня 1885 г. у г. Вышні Валачок Цвярской губерні. У 1905 г., пасля заканчэння Цвярской духоўнай семінарыі, паступіў у Санкт-Пецярбургскую духоўную акадэмію, у верасні 1910-га атрымаў ступень кандыдата багаслоўя.

Пасля рукапалажэння ў сан святара з лютага 1914 г. а. Васіль нёс паслушэнства выкладчыка Мінскай духоўнай акадэміі, дзе выкладаў прадметы дагматычнага і маральнага багаслоўя. Пасля закрыцця семінарыі ў 1920 г. а. Васіль перайшоў служыць у Свята-Пакроўскую царкву в. Слабада-Азярыцкая Мінскага раёна. У 1927 г. стаў настояцелем Свята-Уваскрасенскага сабора г. Барысава. Але праслужыў тут а. Васіль усяго некалькі месяцаў і быў арыштаваны 2 чэрвеня 1927 г.

Царкоўнае крэзнаўства

Святар-пакутнік Васіль

Незадоўга да арышту цягам трох месяцаў за ім была ўстаноўлена сочка агентуры ОГПУ. Агенты склалі шэраг даносаў, што ўвайшлі ў так званае «Абвінаваўчае заключэнне». У ім ёсць такія словы:

«...прыблізна 12 сакавіка ў час усяночнай і на наступны дзень, калі была поўная царква народу, святар Ізмайлаў казаў, што хутка мусяць прыехаць бальшавіцкія папы і забраць наш сабор, каб потым зрабіць у ім клуб. Заклікаў грамадзянаў абараняць царкву, пры чым раіў мужчынам угэтую справу не ўмешчацца... Казаў, што рэлігію пераследуюць, даваў намёк на тое, што хутка будзе вайна...

2 мая, асвятчаючы магілы на могілках, у размове аб надвор'і казаў, што халоднае надвор'е пасылае Бог у пакарэнне за тое, што савецкая ўлада і няверуючыя здзеююцца з Царквы...

...у прыватнай размове са старэнькай жабрачкай (прозвішча не высветленае) казаў, што дождж увесь час ідзе – гэта прыкметы ўхуткім часе вялікай вайны, што так будзе ліцца кроў, як цяпер ліцца дождж...

Прымаючы да ўвагі, што сведкі, а таксама агентурны матэрыял цалкам пацвярджаюць, што Ізмайлаў вёў агітацыю з яўна контррэвалюцыйнай мэтай і што дзейнасць Ізмайлава мае ўзбуджальны ўплыў на масу, аб чым сведчыць выступленне масы ў час прыезду абнаўленцаў у сакавіку гэтага года, калі выгукі з натоўпу, настроеным Ізмайлавым, былі скіраваны супраць савулады, прымаючы ўсё гэтае

да ўвагі, мяркуем неабходным прыцягнуць Ізмайлава да адказнасці самым жорсткім чынам...

Вінаватым сябе а. Васіль не прызнаў. На допытах ён заявіў, што «ўсе гэтыя абвінавачанні ні на чым не грунтуюцца».

Без суда і следства 26 жніўня 1927 г. яго прысудзілі да зняволення ў Салавецкім лагеры асобага прызначэння тэрмінам на тры гады. У час знаходжання там, ён, паводле афіцыйнай версіі, памёр 22 лютага 1930 г. Але хутэй за ўсё, як сведчыць царкоўнае паданне, быў расстраляны, пахаваны ў адной з безыменных магілаў на Салаўках.

Такім чынам, а. Васіль (Ізмайлаў) увайшоў у сонм навамучнікаў, якія за веру пакутавалі ў страшны час ганенняў на царкву.

Падрыхтаваў
Уладзімір ПУЧЫНСКІ

Дзейны беларус Мікалай Нікіфароўскі

Выдатныя даследчыкі канца XIX ст. зрабілі значны ўнёсак у развіццё беларускай этнаграфіі. Адам Багдановіч, Уладзімір Дабравольскі, Мітрафан Доўнар-Запольскі, Еўдакім Раманаў, Мікалай Янчук і іншыя навукоўцы выяўлялі і захоўвалі нашу багатую спадчыну, сваімі працамі па этнаграфіі, фальклору, гісторыі сцвярджалі права беларусаў на самастойнае нацыянальнае развіццё.

Сярод гэтых выбітных асобаў значыцца імя этнографа, фалькларыста, асветніка Мікалая Нікіфароўскага

(1845 – 1910). Да 170-годдзя з дня яго нараджэння ў Прэзідэнцкай бібліятэцы Рэспублікі Беларусь арганізавалі выстаўку «Славуцкія імёны ў гісторыі», дзе былі прадстаўлены ўнікальныя выданні, звязаныя з жыццём і дзейнасцю даследчыка.

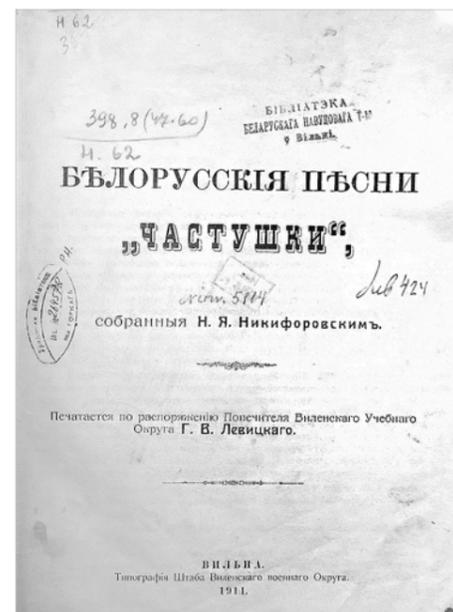
За дваццаць гадоў самастойнай навуковай працы (1890 – 1910) М. Нікіфароўскі выдаў і падрыхтаваў да друку два дзясяткі працаў па этнаграфіі, фальклору і гісторыі Віцебшчыны, каштоўнасць якіх нельга пераацаніць. Гэта грунтоўныя выданні «Нарысы прастанароднага жыцця-быцця ў

Віцебскай Беларусі і апісанне прадметаў ужытку» (1895), «Нарысы Віцебскай Беларусі» (1892 – 1899), «Простанародныя прыметы і павер'і, прымхлівыя абрады і звычаі, легендарныя паданні пра асобы і мясціны» (1897), а таксама фальклорныя зборнікі «Простанародныя загадкі» (1898), «Беларускія песні-частушкі» (1911), «Напаўпрыказкі і напаўпрымаўкі, якія ўжываюцца ў Віцебскай Беларусі» (1911 – 1928) з'яўляюцца неад'емнай часткай культурнай спадчыны нашага народа.

Вядома, што над зборнікам «Беларускія песні-частушкі» М. Нікіфароўскі працаваў на працягу ўсёй навуковай дзейнасці, аднак выдаць яго пры жыцці не паспеў – кніга пабачыла свет у 1911 г. У выданні змешчаныя 2 356 частушак, сабраныя самім вучоным і яго карэспандэнтамі – настаўнікамі і вучнямі народных школаў. Запісы збіраліся ў розных губернях: у Віцебскай – 1 357, у Віленскай – 624, у Мінскай – 375. У прадмове да кнігі выконваючы абавязкі інспектара Віленскай 2-й гімназіі А. Занкевіч адзначыў, што частку матэрыялаў са шматлікіх этнаграфічных збораў М. Нікіфароўскі перадаваў вядомаму этнографу Паўлу Шэйну. Аўтар прадмовы таксама распавядае, што Мікалай Якаўлевіч, беларус па паходжанні, усё жыццё самааддана збіраў вусную творчасць свайго народа, вывучаў асаблівасці яго побыту і светаўспрымання. Пазней даследчыкі будуць адзначаць, што гэты зборнік даў багаты матэрыял, з дапамогай якога можна прасачыць працэс развіцця частушачнага жанру з сярэдзіны XIX да пачатку XX ст.

Дзейнасць М. Нікіфароўскага была вельмі плённай. Яго працы з'яўляюцца каштоўнай і багатай крыніцай вывучэння матэрыяльнай і духоўнай спадчыны беларусаў.

Больш чым сорок гадоў М. Нікіфароўскі працаваў настаўнікам на Віцеб-

пчыне, таму на выстаўцы прадстаўлены ўнікальныя друкаваныя матэрыялы, датаваныя 1880 – 1890 гг. XIX ст., якія адлюстроўваюць развіццё сістэмы школьнай адукацыі. Прыцягвае ўвагу прыжыццёвае выданне М. Нікіфароўскага «Сельско-школьное обучение в юго-восточной окраине Витебской Белоруссии, каким застаёт его реформа 19 февраля 1861 года» (Віцебск, 1893). У прадмове да кнігі аўтар адзначае, што наведваў добраўпарадкаваную царкоўна-прыходскую школу на Віцебшчыне. Пасля вучоны ўспамінае пра сваё дзяцінства і вучобу, калі даводзілася атрымліваць веды праз шматлікія перашкоды. М. Нікіфароўскі выказвае спадзяванне, што кніга паспрыяе з'яўленню публікацыяў на гэтую тэму і ў далейшым такія матэрыялы будуць мець гістарычную значнасць.

Працы А. Падліпскага, Г. Пятроўскай і іншых даследчыкаў, прадстаўленыя на выстаўцы, даюць магчымасць глыбей зразумець значэнне дзейнасці М. Нікіфароўскага для развіцця беларускай этнаграфіі на мяжы XIX – XX стст. і яго ролю ў выяўленні і захаванні нашай спадчыны.

Святлана ПАЎЛАВІЦКАЯ,
супрацоўнік аддзела старадрукаў
і рэдкіх выданняў Прэзідэнцкай бібліятэкі
Рэспублікі Беларусь

Творца ў трох асобах

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 3)

У многім дзякуючы Ф. Янкоўскаму ў вучэбных планах педагогічных ВНУ ў той час з'явіўся абавязковы курс «Выразнае чытанне». Не стану тлумачыць патрэбнасць такога курса для педагогаў вышэйшай і сярэдняй школы. Для выкладання выразнага чытання і быў запрошаны ў педінстытут А. Каляда. А паралельна – узначаліць літаратурны тэатр «Жывое слова». Вядома, было – асабліва спачатку – нялёгка. Лягчэй было з кіраўніцтвам – на грамадскіх асновах – літаратурным тэатрам, з якім давялося працаваць аж да 1991 г. Выявіўся А. Каляда і як рэжысёр, пастаноўшчык такіх літаратурных кампазіцыяў,

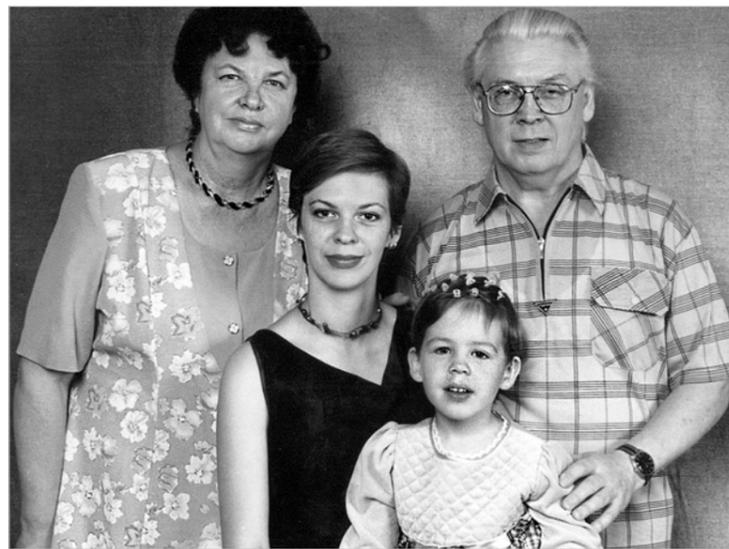
агляду самадзейнай мастацкай творчасці (1983 – 1985). А ў 1977 г. літаратурны тэатр «Жывое слова» атрымаў ганаровае званне народнага.

Як вядома, выкладчыцкая праца ў ВНУ складаецца з дзвюх частак: педагогічнай і навуковай. Выкладчыкі кожны год трымаюць афіцыйную і досыць строгую справаздачу за рупнасць у абодвух гэтых кірунках. Таму, хочаш не хочаш, давялося Андрэю Андрэвічу пачаць займацца зноў жа пры настойлівай парадзе і навуковым кіраўніцтвам таго ж Янкоўскага – і навуковымі вышукамі. Тэма кандыдацкай дысертацыі была блізкай, свайго: распрацоўка метадычных

можнік – «Выразнае чытанне» (1970), які затым – з дадаткам трох грампласцінак – вытрымаў яшчэ два дапоўненыя і дапрацаваныя выданні (1976, 1989). Затым былі «Тэхніка мовы лектара: Дыханне, голас, дыкцыя» (1975), «Выразнае чытанне. VI – VII класы» (1982), «Дыкцыя і арфаэпія» (1988) і інш.

Своеасабліваасцю Каляды-педагога заўсёды было тое, што навуковыя пастулаты ён падмацоўваў практыкай. Так, гаворачы пра выразнае або мастацкае чытанне, іх падабенства і адрозненне, ён мог тут жа выкананнем асобных тэкстаў замацаваць тэорыю маўленчай практыкай. Тым ён мне нагадвае колішніх выкладчыкаў Янку Саламевіча і Васіля Ліцьвінку, якія, чытаючы на філфаку БДУ курс фалькларыстыкі, маглі і песню народную заспяваць, і нават танец станцаваць... А практыка выразнага і мастацкага чытання ў А. Каляды абмяжоўвалася не толькі студэнцкай аўдыторыяй (у БДПУ і – паралельна ў 1967 – 1972 гг. – у БДТМІ), але і пастаяннымі выступленнямі на радыё і тэлебачанні (у прыватнасці, у ролі вядучага перадачы «Беларуская літаратура ў школе» на БТ у 1971 – 1991 гг.), працай з удзельнікамі літаратурнага тэатра «Жывое слова» (1966 – 1991) і інш.

Урэшце, набыты педагогічны і выканальніцкі вопыт абумовіў тое, што ў 1989 г. кандыдат педагогічных навук, дацэнт А. Каляда вярнуўся ў alma mater, але ўжо на пасаду прарэктара па вучэбнай рабоце. Гэта быў час атрымання Беларуска дзяржаўнай незалежнасці, надання беларускай мове дзяржаўнага статусу. Менавіта яму патрэбна было арганізаваць стварэнне некалькіх соцень новых і пераклад на беларускую мову ранейшых вучэбных праграм і планаў, розных метадычных матэрыялаў, перавесці на родную мову выкладанне дзясяткаў прадметаў. І з гэтым ён, адчуваючы моцнае плячо тагачаснага рэктара БДТМІ прафесара В. Шаранговіча, даволі хутка і выдатна справіўся. Пры гэтым не адмежаваўся ад выкладчыцкай і навуковай працы. Проста дзіву даешся, калі бачыш плён яго навуковых намаганняў, увасобленых у такіх кнігах, як «Мастацкае чытанне ў школе. V – XI класы» (1992), «Слоўнік акцёра і рэжысёра» (1995), чатыры кнігі «Хрэстаматыі па сцэнічнай мове» (1998 – 2000), створаныя сумесна з І. Курганам, вучэбна-метадычны дапаможнік «Сцэнічная мова» (2006), «Беларускае літаратурнае вымаўленне» (2006; з трыма кампакт-дыскамі) і

Андрэй Каляда з жонкай Тацыянай, дачушкай Наталляй і ўнучкай Данай

інш. Трохі больш вольнага часу стала, калі ў 2000 г. ён пакінуў пасаду прарэктара і стаў прафесарам кафедры «Сцэнічнай мовы і вакалу» таго ж інстытута, дзе і адпрацаваў да выхаду на пенсію ў канцы 2008 г.

Але што такое «вольны час» у разуменні прафесара Каляды? Няма такога часу ў яго! Раней, і цяпер. Яшчэ з самага пачатку гэтага стагоддзя захапіўся ён перакладам рускай мастацкай прозы на беларускую мову. Перакладчыцкі талент – своеасаблівы. Гэта найперш талент пераўвасаблення, радня акцёрскаму. Таму зусім лагічна акцёр Каляда стаў перакладчыкам. Не раз я па-суседску бачыў, як ён, стоячы (дае знаць хвароба пазваночніка), абклаўшыся рознымі слоўнікамі, даведнікамі, перастарае сродкамі роднай мовы *знакавыя* творы *выдатнейшых* рускіх пісьменнікаў – раманы і аповесці Ф. Дастаеўскага («Аповесці. Апавяданні», 2002; «Выбраныя творы», 2004), І. Буніна («Выбранае», 2010), В. Астаф'ева («Вясёлы салдат», 2010), некаторыя п'есы А. Астроўскага, М. Гоголя, А. Чэхава, Максіма Горкага і інш. Сёння адно ў перакладах Каляды можна прачытаць на беларускай мове «Лаліту» У. Набокава, «Доктар Жывага» Б. Пастарнака, «Лёс чалавека» М. Шалахава і «Адзін дзень Івана Дзянісавіча» А. Салжаніцына («Выбраныя творы Нобелеўскіх лаўрэатаў», 2011), «Д'яблы: Раман з трох частак» (2013) Ф. Дастаеўскага, «Акаянныя дні» (2013) І. Буніна, «Чэвенгур» (2014) А. Платонава і інш.

Усе гэтыя – названыя і неназваныя – кнігі выданыя (заўважым гэта!) за ўласны кошт ці з дапамогай дабрадзеяў. Іх тыраж – зусім невялікі. Аднак значэнне іх – не пабаюся перабольшыць – проста агромністае. Па-першае, яны ў пэўнай ступені ліквідуюць цяперашні прагал у беларуска-рускіх літаратурных сувязях. Маю на

ўвазе творчае ўзнаўленне рускай мастацкай прозы, асабліва вялікіх яе жанраў (апавесці, раманы), сродкамі беларускай мовы. Па-другое, пераклады А. Каляды канцэнтруюць увагу чытача на *шэдэўрах* рускай літаратурнай класікі, асабліва актуальных для нашага часу, выхопліваючы іх з шырачэзнай (а часам і мутнай) плыні сучаснай славазнасці. Па-трэцяе, перастараючы некаторыя тэксты, перакладчык, як і кожны таленавіты літаратурны творца, некалькі пашырае лексічны і стылістычныя рэсурсы беларускай мовы.

І яшчэ адно, пра што не сказаць проста нельга. У апошні час зноў спатрэбіўся акцёрскі, дакладней – чытальніцкі талент Андрэя Каляды. Дзякуючы найперш Калядзе мы сёння маем цэлую бібліятэку аўдыякніг мастацкіх і вучэбных твораў («Людзі на балоце» і «Подых наваліцы» І. Мележа, «Выбранае» У. Караткевіча, «Прадслава» В. Іпатавай, «Сны імператара» У. Арлова, «Беларуская дзяржава Вялікае Княства Літоўскае» М. Ермаловіча ды інш.). У майстэрскім выкананні Каляды на рускай мове гучаць шматлікія творы рускіх (М. Карамзін, А. Пушкін, М. Някрасаў, А. Чэхаў, І. Бунін, А. Купрын, І. Бродскі ды інш.) і замежных (С. Тапеліус, А. Франс, Д. Карнегі ды інш.) пісьменнікаў і вучоных. Не стану і казаць пра важнасць такіх аўдыякніг у наш кампутарна-інтэрнэцкі век. Асабліва для студэнцкай моладзі, якая выкарыстоўвае кожную хвіліну – у транспарце, на адпачынку, нават пры хадзьбе – для ўспрымання цікавай і неабходнай інфармацыі. У тым ліку, звязанай з належнай мастацкай і навуковай літаратурай.

Дык хто ж ён, Андрэй Каляда? Акцёр, Педагог, Перакладчык? І першы, і другі, і трэці. Адным словам, творца ў трох асобах.
Вячаслаў РАГОЙША,
прафесар

З бацькамі, братамі і сёстрамі
(5-гадовы Андрэй – у цэнтры)

як «Калі цвіце папараць...» (да 100-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа), «Помнім боль твой і страты твае, Беларусь» (да 40-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў) і інш. Калектыў тэатра пад яго кіраўніцтвам стаў лаўрэатам Рэспубліканскага конкурсу чытальнікаў і калектываў мастацкага чытання (1970), І Усесаюзнага фестывалю тэатральнай самадзейнай мастацкай творчасці працоўных (1975 – 1977), Усесаюзнага

прынцыпаў выразнага чытання ў студэнтаў-філолагаў (на матэрыяле беларускай літаратуры). Дысертацыя (прычым, першая па такой тэме ў Беларусі) была паспяхова абароненая ў 1974 г. З лёгкай рукі Янкоўскага і распачаўся Каляда-вучоны, даследчык прыёмаў, сродкаў, метадыкаў выразнага і мастацкага чытання, што з часам увасобіліся ў яго шматлікіх артыкулах і кнігах. Нават дысертацыю ён абараняў, ужо трымаючы ў руках уласны арыгінальны вучэбны дапа-

Чэрвень

12 – Родзевіч Леапольд Іванавіч (1895, Лагойскі р-н – 1938), пісьменнік, драматург, публіцыст, палітычны і грамадскі дзеяч, удзельнік рэвалюцыйнага руху ў Заходняй Беларусі – 120 гадоў з дня нараджэння.

13 – Аленін Аляксандр Аляксеевіч (1865, Расія – 1944), кампазітар, які ўваходзіў у Беларускаю песенную камісію (1923 – 1924), збіраў і апрацоўваў рускія і беларускія народныя песні, заслужаны дзеяч мастацтваў Расіі – 150 гадоў з дня нараджэння.

13 – Радзівіл Антоні Генрык (1775, Вільня – 1833), палітычны дзеяч, мецэнат, кампазітар, спявак – 240 гадоў з дня нараджэння.

13 – Сушчынскі Віталь Уладзіміравіч (1890, Бялыніцкі р-н – 1938), адзін з першых расійскіх ваенных і савецкіх палярных лётчыкаў, кавалер Георгіеўскіх крыжоў 3 ступеняў. – 125 гадоў з дня нараджэння.

14 – Міхась Забэйда-Суміцкі (сапр. **Забэйда Міхаіл Іванавіч**; 1900, Пружанскі р-н – 1981), спявак, педагог, у эміграцыі (Італія, Польшча, Чэхія), адзін з яркіх прадстаўнікоў еўрапейскай вакальнай школы – 115 гадоў з дня нараджэння.

14 – Летка Іван Антонавіч (1935, Бераславіцкі р-н – 1999), паэт, аўтар паэтычных зборнікаў – 80 гадоў з дня нараджэння.

14 – Піўтарак Рыгор Пятровіч (1935, Украіна), украінскі мовазнаўца, перакладчык, акадэмік НАН Украіны, заслужаны дзеяч навукі і тэхнікі Украіны, лаўрэат прэміі імя І. Франка (1995), прэміі акадэміі навук Украіны, Беларусі і Малдовы (2003), прэміі імя А. Патэбні НАН Украіны (2010), аўтар публікацыяў па праблемах этнагенезу славянаў, узнікнення пісьменнасці ўсходніх славянаў, гісторыі і дыялекталогіі ўсходнеславянскіх моваў, украінска-беларускіх моўных сувязяў – 80 гадоў з дня нараджэння.

15 – Аляксеева Таццяна Міхайлаўна (1920, Мінск), актрыса, рэжысёр радыё, заслужаны дзеяч культуры Беларусі – 95 гадоў з дня нараджэння.

15 – Варановіч Адольф Усцінавіч (1940, Мядзельскі р-н – 2001), пісьменнік, аўтар кніг апавесцяў і апавяданняў – 75 гадоў з дня нараджэння.

15 – Юрка Віцьбіч (сапр. **Шчарбакоў Георгій (Серафім)**; 1905, Віцебская губ. – 1975), пісьменнік, грамадскі і культурны дзеяч, у эміграцыі (Германія, ЗША) – 110 гадоў з дня нараджэння.

15 – Кузняцоў Вячаслаў Уладзіміравіч (1955, Аўстрыя), кампазітар, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (2002) – 60 гадоў з дня нараджэння.

15 – Плятэр Адам Аўгусцінавіч (Броэль-Плятэр Адам Антоні Ануфры; 1790, Латвія – 1862), краязнаўца, археолаг, калекцыянер, член Кракаўскага навучовага таварыства, Віленскай археалагічнай камісіі – 225 гадоў з дня нараджэння.

16 – Галкоўскі Канстанцін Міхайлавіч (1875, Вільня – 1963), літоўскі і беларускі кампазітар, дырыжор, педагог, народны артыст Літвы – 140 гадоў з дня нараджэння.

16 – Матрунін Барыс Аляксандравіч (1895, Расія – 1959), беларускі і расійскі мастак тэатра, заслужаны дзеяч мастацтваў Расіі – 120 гадоў з дня нараджэння.

16 – Таран Уладзімір Васілевіч (1935, Украіна – 2009), музыкант, дырыжор, заслужаны дзеяч культуры Беларусі, рэжысёр абласных і рэспубліканскіх фестываляў, конкурсаў, святаў – 80 гадоў з дня нараджэння.

17 – Кавалёў Дзмітрый Міхайлавіч (1915, Ветка – 1977), расійскі і беларускі паэт, перакладчык, крытык – 100 гадоў з дня нараджэння.

17 – Максімеўка Мікалай Аляксеевіч (1870, Украіна – 1941), украінскі гісторык права, які вывучаў гісторыю права Старажытнай Русі і ВКЛ, член-карэспандэнт НАН Украіны – 145 гадоў з дня нараджэння.

17 – Мінскі гарадскі тэатр (Мінск; 1890) – 125 гадоў з часу адкрыцця будынка.

18 – Кулеша Ян Алаізій (1660, Палессе – 1706), каталіцкі рэлігійны дзеяч, пісьменнік-палеміст – 355 гадоў з дня нараджэння.

18 – Чачот Генрык (Генрык; 1875, Расія – 1928), геолог, падарожнік, даследчык Сібіры, Паўночнай Амерыкі і Малой Азіі – 140 гадоў з дня нараджэння.

20 – Грыдзіна Вольга Уладзіміраўна (1945, Мінск), мастак дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва – 70 гадоў з дня нараджэння.

20 – Сангушка Юзаф Паўлін Ян Адам (1740 – 1781), дзяржаўны дзеяч ВКЛ – 275 гадоў з дня нараджэння.

20 – Сулькевіч Мацей Аляксандравіч (1865, Воранаўскі р-н – 1920), военачальнік, генерал-лейтэнант, дзеяч татарскага нацыянальнага руху – 150 гадоў з дня нараджэння.

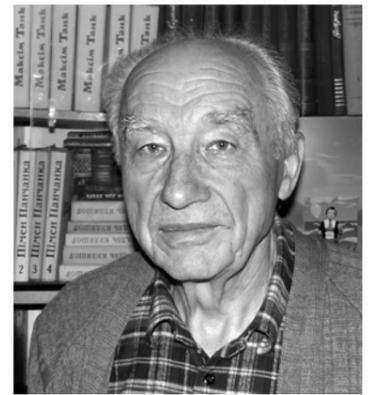
21 – Багуслаўская Нінель Захараўна (1935, Украіна), эстрадная спявачка, заслужаная артыстка Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

21 – Залескі Браніслаў Францавіч (1820, Слуцкі пав. – 1880), беларускі і польскі пісьменнік-дакументаліст, мастак, вучоны, член-карэспандэнт Кракаўскай АН, грамадскі дзеяч, у эміграцыі (Германія, Італія, Францыя) – 195 гадоў з дня нараджэння.

Наш календар

Васілю Зуёнку 3 чэрвеня споўнілася 80 гадоў

Ён нарадзіўся ў 1935 г. у в. Мачулішчы Халопеніцкага (цяпер Крупскага) раёна. Скончыўшы Узнацкую сямігодку, вучыўся ў Барысаўскім педву-чылішчы (1954 г.), потым на аддзяленні журналістыкі філа-лагічнага факультэта БДУ. Пра-цаваў у рэдакцыі газеты «Рабо-чае юнацтва» (Мінск), у 1960 – 1966 гг. – у газеце «Піянер Бе-ларусі». Быў галоўным рэдак-тарам часопіса «Бярозка» (1972 – 1978 гг.). У 1966 – 1972 гг. – намеснік галоўнага рэдактара, у 1978 – 1982 гг. – галоўны рэдактар часопіса «Маладосць». Член Саюза пісьменнікаў БССР (з 1966 г.). З 1982-га па 1990 г. – сакра-тар, а з 1990-га па 1998-ы – старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі. Аўтар каля трох дзя-сяткаў кніг – паэзіі, вершаў для дзяцей, літаратурнай крытыкі і публіцыстыкі. Выбраныя творы

Фота Аляся САЧАНКІ

сабраныя ў двухтомным вы-данні: першы том – «Гронка ці-шыні» – вершы; другі том – кні-га паэм «Пяцірэчка». У 2010 г. выйшла кніга выбранага ў серыі «Беларускі кнігазбор». Творы В. Зуёнкі перакладаліся на мовы іншых народаў, і сам паэт шмат перакладаў.

В. Зуёнак – лаўрэат Дзяр-жаўнай прэміі Беларусі імя Янкі Купалы (за паэму «Маўчанне травы»), кандыдат філалагічных навук, ганаровы член Нацыя-нальнай акадэміі навук Рэс-публікі Беларусь.

Карта

Гляджу на карту беларускую,
На месца месцаў –

і бянтэжыць:

Чаму ад іх палоска вузкая
Да гэтак звананага замежжа?

Як быццам хто задумаў недзе:
Бярэсце, Віцебск,

Гродня, Гомель... –
Далёка Менск, а да суседзяў –
Як ёсць ступіць адной нагою...

Няўжо гародзенцы ці віцьбічы
Сяліліся так аднабока?
Няўжо князі жылі на выдмішчы,
У ворага навідавоку?..

Ці для таго стальцы
стаўляліся,

Хадзілі ваяры пагоняю,
Каб жартам мы цяпер

пыталіся:

Беларускі фонд культуры і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» віншуюць юбіяра і жадаюць моцнага здароўя, даўгалецця і плёну ў творчасці!

«А нашы людзі е за Гомелем?..»

Ёсць!.. За Бярэсцем

і за Гродняю,

За Віцебскам і Магілёвам...

Гісторыя суседскай зводняю

Звяла зямель ад нас палову...

І гарады, калісьці стольныя,

Значком, як зоркаю

ці месяцам,

На карце нашай –

неадольныя –

Па саменькім краёчку

месяцца.

Нібыта пояс – па перыметру,

Нібыта маякі сігнальныя

Аб тым, што памяць час

не выветрыў,

Што і яны былі –

цэнтральныя...

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

НАРОЎЛЯ – горад, цэнтр Нараў-лянскага р-на, прыстань на правым беразе Прыпяці. За 178 км на паўднёвы захад ад Гомеля, 25 км ад чыгуначнай станцыі Ельск на лініі Калінкавічы – Оўруч. Аўта-мабільнымі дарогамі злучаная з Ма-зыром, в. Дабрынь, в. Аляксандраў-ка. Праз горад цячэ р. Нараўлянка (прыток Прыпяці).

Выяўленае археолагамі паселіш-ча (0,3 км на паўднёвы ўсход ад гора-да) і шэраг іншых археалагічных пом-нікаў сведчаць, што мясціна была заселена ў далёкай старажытнасці. У пісьмовых крыніцах згадваецца ў XVIII ст. як прыватнаўладальніцкае мястэчка. У 1750 – 1751 гг. месца-коўцы ўдзельнічалі ў антыфеадаль-ных выступленнях. З 1764 г. уладанне

Аскеркаў. Дзейнічала Іаана-Багаслоў-ская царква, у якой захаваліся метрыч-ныя кнігі з 1772 г. З 1793 г. у складзе Расійскай імперыі, цэнтр воласці Рэ-чыцкага павета. У 1810 г. на беразе Прыпяці замест састарэлага будынка царквы ўзведзены новы; у сувязі з па-

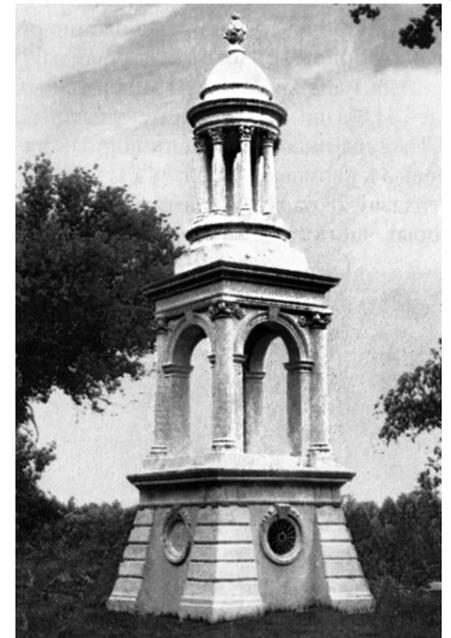

Сядзібны дом. 1-я пал. XIX ст.

грозаю падмыву берага ракі была пе-ранесеная ў больш бяспечнае месца, у 1869 г. капітальна адрамантаваная.

У 1795 г. 37 двароў, 139 жыхароў. У 1800 г. непадалёк мястэчка праца-валі гута і вінакурня. Ад 1811 г. у ва-лодванні Гольста, потым – Горватаў. У сярэдзіне XIX ст. на паўночна-ўсход-най ускраіне на правым беразе р. Пры-пяць узведзены сядзібна-паркавы ан-самбль – 2-павярховы мураваны буды-нак з гаспадарчымі пабудовамі і пейза-жым паркам (8,2 га, цяпер тут раз-мяшчаецца школа). У 1834 г. 49 два-роў; у 1858-м – 284 жыхары; 1866 г. – 99 двароў. Дваранін Горват у Нароўлі і наваколлі ў 1876 г. меў 19 210 дзеся-цінаў зямлі, 2 млыны, 4 карчмы. У 1897 г. у мястэчку 160 двароў, 1205 жыхароў; 7 малітоўных школаў, сіна-гога, паштова-тэлеграфнае аддзялен-не, паромная пераправа. У аднаймен-ным сяле – 68 двароў, 285 жыхароў, царква, прыёмны пакой, царкоўна-прыходская школа, прыстань на р. Пры-пяць, хлебазапасны магазін.

(Заканчэнне артыкула
ў наступным нумары)

Альтанка-маяк у сядзібна-паркавым ансамблі XIX ст.